

ВЛАДИМИР НАБОКОВ

СЛУЧАЈ ИЗ ЖИВОТА

У суседној соби Павел Романович се грохотом смејао док је причао како га је оставила жена.

Нисам могла да поднесем ту ужасну раздраганост, те и не погледавши се у огледало, већ онако како сам се затекла – у изгужваној хаљини у којој сам прилегла после ручка и, вероватно, са траговима јастука на образу – закорачих у оближњу просторију (трпезарију свог станодавца) и затекох следећи приказ: мој газда, извесни Плеханов (који није био ни у каквом сродству са социјалистичким филозофом), седео је и саосећајно слушао – све време је машиницом мотао цигарете – док је Павел Романович кружио око стола кошмарног лица, тако бледог да се чинило да му је убледела и уредно избријана глава: то је иначе једна типично руска уредност, која обично у сећање призива утегнуте инжењерце, али у том часу мене је опоменула на нешто зло, застрашујуће попут лобање робијаша.

Дошао је, заправо, код мог брата – који је нетом некуд изашао, но њему је у суштини било свеједно: његова туга морала је да збори, па је нашао вољног слушаоца у том непривлачном човеку ког једва и да је познавао. Смејао се, но очи му нису учествовале у грохоту, док је казивао како је његова жена скупљала ствари по стану, како је грешком однела и његове омиљене цвикере, како је њена родбина била упућена у то пре њега, како се питао...

„Да, то је занимљиво”, даметнуо је, обративши се директно Плеханову, богобојажљивом удовцу (пошто је до тада углавном декламовао у ваздух), „шкакљиво, занимљиво питање: како ће бити одсада – да ли ће она живети са мном или с тим прасцем?”

„Дођите у моју собу”, рекла сам својим најкристилнијим гласом – и тек тад је приметио моје присуство: стајала сам погружено

ослоњена о ћошак тамног бифеа, с којим као да се стапала моја сићушна фигура у црној хаљини – да, носила сам црнину, за сваким, за свим, за самом собом, за Русијом, за фетусима иструганим из мене. Прешли смо у собичак који сам изнајмљивала: тамо је једва стао бесмислено широк кауч пресвучен свилом и, до њега, ниски сточић са лампом која је имала постоље у облику бомбе од дебелог стакла испуњено водом – и у тој атмосфери моје личне удобности Павел Романович наједном постаде други човек.

Сео је без речи, трљајући упаљене очи. Склупчала сам се крај њега, изравнала јастучиће око нас и, поднимивши руком образ, утонула у мисли, женске мисли, док сам га посматрала, његову голу бије плува главу, широка, снажна плећа којима би више пристајао мундир него тај дворедни сако. Гледала сам га и све се чудила како је ономад могао да ме обори с ногу тај онижи, здепасти мушкарац припростога лица (осим зуба – имао је дивне зубе, мора се признати!); а ето, била сам луда за њим пре непуне две године, на почетку емигрантског живота у Берлину, кад је тек намеравао да се ожени својом богињом – и како сам само била заљубљена, колико сам суза исплакала због њега, и како ме је у сновима прогонила та танка гривна око његовог длакавог запешћа.

Из задњег цепа извадио је масивну, „бојну“ (како се изразио) табакеру. Потиштено климајући главом, куцнуо је филтером цигарете неколико пута, дуже него што је то обично чинио, о поклопац.

„Да, Марија Васиљевна“, рекао је најзад кроз зубе док је припаљивао, подигавши троугласте обрве. „Да, нико није могао ни да наслути тако нешто. Веровао сам тој жени, слепо сам јој веровао.“

После његовог малопређашњег напада брбљивости, све се чинило страшно тихим. Чуло се добовање кише по симсу, шкљоцање Плехановљеве машинице за мотање цигарета, цвиљење неуротичног остарелог пса закључаног у соби мога брата с друге стране ходника. Не знам зашто – да ли због суморног времена, или можда зато што несрећа каква је сколила Павела Романовича захтева неку реакцију и од света који нас окружује (расуло, помрачење) – али имала сам утисак да је касно увече, премда је било тек три сата по подне, и требало је још да одем на други крај Берлина да обавим нешто за свог бајног брата који је то без проблема могао и сам да учини.

Павел Романович је опет проговорио, овог пута пискаво: „Смрдљива матора гадур“, рекао је, „она ју је подвела и нико други. Одувек ми је била одвратна и нисам то крио од Леночке. Каква гадур! Чини ми се да сте је видели – шездесетак година, фарба се у риђасто, дебела, толико дебела да изгледа грбаво. Баш штета што је Николај изашао. Нека ме позове чим се врати. Ја сам, као

што знате, једноставан, искрен човек и одавно сам говорио Леночки да је њена мајка зла гадура. Ево у чему је ствар: можда би ваш брат могао да ми помогне да саставим писмо за матору вештицу – неку врсту званичне изјаве у којој бих се изјаснио да одлично знам и схватам чије је све то масло, ко је подстакao моју жену – да, нешто у том стилу, али врло учтиво срочено, наравно.”

Ћутала сам. Први пут је био код мене (његове посете Кољи нису се рачунале), први пут је седео на мом *Kautsch*-у, и отресао пепео на моје шарене јастучиће; па ипак, та згода, која би ме раније испунила рајским задовољством, сада ме уопште није радовала. Одавно већ добри људи говоре да је његов брак доживео фијаско, да се испоставило да му је жена једна ништавна, мушичава глупача – а проицљива гласина давно јој је као љубавника приписивала управо тог чуцака ког је сад завела њена кравља лепота. Стога ме вест о пропасти тог брака није изненадила; штавише, можда сам магловито и очекивала да ће Павела Романовича једнога дана пред моје ноге нанети талас те олује. Али ма колико чепркала по дубини своје душе, нисам успевала да исповртим ни мрвицу радости; напротив, било ми је тако тегобно, ах, тако тегобно, да просто немам речи. Све моје романсе, као у неком дослуху између њихових јунака, листом су следиле устаљени образац осредњости и трагедије, или тачније, нагињале су трагичности управо због своје осредњости. Срамота ме је да се присећам како су почињале, а ужасава ме одвратност њихових расплета, док средина, део који би требало да буде суштина и поента ове или оне афере, опстојава у мојим мислима као неко тромо комешање посматрано кроз мутну воду или лепљиву маглуштину. Моја залуђеност Павелом Романовичем имала је барем ту дивну предност што се, оставши хладна и љупка, разликовала од свега осталог; али та залуђеност, тако далека, тако дубоко закопана у прошлости, сада је, обрнутим редом, позајмљивала од садашњости трачак несреће, неуспеха, чак и просте постиђености, само зато што сам била принуђена да слушама како се жали на своју супругу, и ташту.

„Надам се”, рекао је, „да ће се Коља ускоро вратити. Имам резервни план, и чини ми се да није лош. А сад бих могао и да кренем.”

И даље сам ћутала, уцвељено га гледала, скривајући уста ре-сама црног шала. Пришао је до прозора, по чијем се стаклу, лупкајући и зујећи, претурала мува, успињала се, а онда опет клизила наниже. Потом је превукао прстом по хрбатима књига на мојој полици. Као и већина оних који мало читају, гајио је потајну склоност ка речницима, па је сад извукао бокати ружичасти свезак са зрелим маслачком и девојком риђе коврцаве косе на корицама.

„Хорошая шйука”, рекао је – нагурао шйуку (ствар) назад, и наједном брзнуо у плач. Посела сам га поред себе на кауч, пресамитио се и, уз све гласније јецаје, зарио лице у моје крило. Благо сам га миловала по врелом шмиргластом темену и снажном руменом потиљку, који ми се тако допада код мушкараца. Ридање је постепено утихнуло. Нежно ме је грицнуо преко тканине, и придигао се.

„Знате шта?”, рекао је Павел Романович и гласно плѣснуо свијеним, водоравно постављеним длановима (нисам могла да суспрегнем осмех, јер сам се сетила свог ујака, земљопоседника са Волге, који је тако дочаравао звук кад поворка достојанствених крава крене да избацује балегу). „Знате шта, мила моја? Хајдемо до мене. Не могу да поднесем помисао да будем тамо сâм. Вечераћемо, дрмнути неколико вотки, а затим отићи у биоскоп – ха, шта кажете?”

Нисам могла да га одбијем, иако сам знала да ћу зажалити. Док сам телефонирао да откажем одлазак до Кољиног бившег радног места (биле су му потребне каљаче које је оставио тамо), видела сам се у огледалу у ходнику – изгледала сам попут самотне сићушне монахиње строгог воштаног лица; али тренутак касније, док сам се дотеривала и стављала шешир, као да зароних у дубину својих огромних, црних, искусних очију, и опазих у њима блесак нечег нимало монашког – чак и кроз вео су се жагриле, ах, Господе, како су се само жагриле!

Док смо се возили трамвајем до његовог стана, Павел Романович се поново повукао у себе и сневеселио: причала сам му о Кољином новом послу у црквеној библиотеци, али он је блудео погледом, очигледно ме не слушајући. Стигли смо. У три собичка у којима је становао са својом Леночком владао је невероватан неред – као да су се његове и њене ствари међусобно потукле. Како бих забавила Павела Романовича, почела сам да изигравам субрету⁵, опасала сам краћушну кецељу заборављену у ћошку кухиње, поравнала намештај, уредно застрла сто – на шта је Павел Романович поново плѣснуо длановима и одлучио да скува боршч (веома се поносио својим кулинарским способностима).

После две, три чашице вотке, њега је обузело неко одвећ полетно, наизглед делатно расположење, као да је стварно постојао одређени план који је требало извршити.

Нисам сигурна да ли се сам од себе заразио том театралном озбиљношћу којом искусна и темељна испичутура зна да украси

⁵ Фр. *soubrette* (од пров. *soubreto* – дрска, лукава), муз. сопранска улога у оперети, комичној опери или водвиљу, најчешће улога собарице. (Прим. прев.)

унос тог руског пића, или је стварно веровао да смо он и ја, још у мојој соби, почели да планирамо и разрађујемо нешто од тога – но, напунио је наливперо и сав важан извадио оно што је назвао до-сијеом: писма која му је супруга пролетос слала у Бремен, где је отпутовао службено у име емигрантског осигуравајућег преду-зећа за које је радио. И кренуо је да ми наводи одломке из тих писама, доказујући да је она волела *њеџа*, а не тог другог типа. Притом је стално убацивао жустре поштапалице попут „То је то”, „Дабоме”, „Ево, да видимо” – и наставио да пије. Његов доказ сводио се на то да ако је Леночка написала „мазим те у мислима, Бабуновичу мили”, онда она не може волети другога, а уколико умишља да га воли, онда мора стрпљиво да јој се објасни да је у заблуди. Након још неколико чашица почео је да се понаша дру-гачије, лице му се натмурило и огрубело. Из чиста мира изуо је ципеле и чарапе, а потом изнова зајецао и јецајући ходао по целом стану, као да уопште нисам присутна, и из све снаге босим сто-палом шутао у страну столицу на коју је стално налетао.

Успут је стигао да докрајчи боцу са вотком, и тада је насту-пила трећа фаза, завршни део тог пијаног силогизма који је већ садржао, у складу са строгим правилима дијалектике, уводно испољавање ведре предузимљивости и средишњи део крајње ту-робности. Изгледа да смо, у том часу, он и ја установили нешто (беше прилично нејасно шта тачно) што је њеног љубавника при-казивало као најподлију ништарију, и план се састојао у томе да ја, по сопственом нахођењу, како се чинило, одем до ње, и „упо-зорим” је на то. Треба такође имати на уму да се Павел Романович притом изричито противио било каквом уплитању или притиску и да је његове савете одликовала анђеоска непристрасност. И пре но што сам успела да се приборем, чврсто обмотана мрежом њего-вог густог шапата (док је журно обувао ципеле), већ сам позвала телефоном његову жену и тек кад сам зачула њен високи, глупо звонки глас, наједном схватих да сам пијана и да изводим буда-лаштине. Залупила сам слушалицу, али он ми обасу пољупцима хладне, стегнуте руке – и ја сам је опет позвала, наишла на млак пријем, рекла да морам да је видим због једне неодложне ствари, и она се, након мало колебања, сложила да сместа дођем до ње. До тада се – то јест, до тренутка кад смо он и ја изашли из стана – испоставило да је наш план потпуно сазрео и да је запањујуће једноставан. Требало је да кажем Леночки да Павел Романович има нешто изузетно важно да јој саопшти – што није имало ни-какве, ама баш никакве везе са њиховим разореним браком (то је нарочито нагласио, с посебним тактичким задовољством) и да је чека у пивници преко пута.

Била ми је потребна читава вечност, мутна вечност, да се попнем уз степенице, и због нечега ме је страшно морила помисао да сам, кад смо се последњи пут виделе, носила исти шешир и имала исту црну лисицу око врата. Леночка ме је пак дочекала елегантно одевена. Чинило се да је управо уковрцала косу, али неспретно, и све у свему некако је поружнела, око помодно накарминисаних усана имала је сићушне боре и кесице, што је сву ту помодност потирало.

„Уопште не верујем”, рекла је, гледајући ме знатижељно, „да је нешто тако важно, али ако он сматра да нисмо истерали ствари на чистац, у реду, доћи ћу, али да то буде пред сведоцима, плашим се да останем сама с њим, тога ми је преко главе, хвала лепо.”

Кад смо ушле у пивницу, Павел Романович је седео налакћен на сто поред шанка; трљао је малим прстом црвене, голе очи и надугачко, једноличним гласом, распредао неки „случај из живота”, како је волео да каже, потпуном незнанцу који је седео за истим столом – Немцу, огромног раста и зализаног раздјелка, али са тамним реповима на потиљку и ноктима изгризеним до корена.

„Међутим”, беседио је Павел Романович на руском, „мој отац није желео да има проблема са властима и стога је решио да подигне ограду. И тако се то средило. Од наше до њихове куће било је отприлике...” Осврнуо се око себе, расејано климнуо жени, и настави посве нехајно: „...као одавде до трамваја, тако да ни на шта нису могли да полагају право. Али сложићете се, да провести целу јесен у Вилњусу без струје није шала. Но, онда, тешка срца...”

Уопште нисам могла да схватим о чему приповеда. Немац је ревносно слушао, полуотворених уста: слабо је разумео руски, но сам процес разумевања представљао му је задовољство. Леночка, која је седела тако близу мене да сам осећала њену непријатну топлоту, почела је да рови по својој торби.

„Том решењу”, наставио је Павел Романович, „допринела је очева болест. Ако сте стварно живели тамо, као што кажете, онда се засигурно сећате те улице. Ноћу је тамо мрачно, и често се деси да...”

„Павлик”, рекла је Леночка, „ево ти твоје цвикере. Случајно сам их ставила у торбу.”

„Ноћу је тамо мрачно”, поновио је Павел Романович, отварајући у исти мах футролу коју му је добацила преко стола. Ставио је цвикере, извукао пиштољ и запуцао у своју жену.

Она је с продорним вриском пала под сто, повукавши ме за собом, а Немац се спотакао о нас и такође љоснуо, тако да смо се нас троје некако помешали на поду; али успела сам да видим конобара како се с леђа баца на нападача и са страшним уживањем из

све снаге удара га гвозденом пепељаром по темену. Потом је, као и обично у таквим случајевима, уследило постепено довођење у ред разбијеног света, уз учешће знатижељника, полицајаца, болничара. Леночка, која је пренаглашено стењала (метак јој је само просвирао кроз дебело преплануло раме), одвезена је у болницу, а како су одвели Павла Романовича нисам успела да видим. Кад се све окончало – кад се све опет вратило на своје место: уличне светиљке, куће, звезде – обрела сам се на пустом плочнику у друштву нашег преживелог Немца: тог zgodног, гологлавог рмпалије у големом кишном мантилу који је плутао поред мене, и испрва сам мислила да ме прати кући, али онда наједном схватих да идемо ка *његовом* дому. Стали смо испред његове куће, и он ми је објаснио – полако, озбиљно, но не без извесне поетске нијансе, и из неког разлога на неразговорном француском – да ме не може одвести у своју собу јер живи са пријатељем који му замењује и оца, и брата, и жену. Његово извињење ме је толико увредило да сам му наредила да сместа позове такси и одвезе ме до мог стана. Он се бојажљиво осмехнуо и залупио ми врата испред носа, и тако сам ишла још увек мокром улицом, иако је киша одавно престала, осећајући се дубоко пониженом – да, ишла сам потпуно сама, како ми је суђено да идем одвајкада, и пред очима ми се указивао Павел Романович како устаје и устаје, и отире крв и пепео са своје убоге главе.

Предео с енглеског
Ален Бешић